

UITREIKING *mr. J.W. Racerprijs* 2025

Sprekers:

Jan Weierink,

voorzitter J.W. Racerprijs

Frans Backhuijs,

voorzitter De Groote Sociëteit

Patrick Welman,

burgemeester Oldenzaal

Prof. mr. Sebastiaan Roes,

voorzitter jury

ir. Andries Heidema

Commissaris van de Koning

Guus Goorhuis,

laureaat

Stichting mr. J.W. Racerprijs

Marktstraat 15

7571 ED Oldenzaal

13 november 2025

De toespraken tijdens de uitreiking van de mr. J.W. Racerprijs 2025

Welkoms toespraak mr. J.W. Racerprijs 2025

Dames en heren,
Van harte welkom op deze heuglijke en bijzondere middag:
De uitreiking van de mr. J.W. Racerprijs 2025.
Wat fijn dat u hier bent, samen
In deze historische omgeving,
verbonden door onze liefde voor Twente
en ons respect voor wie zich daar met hart en ziel voor inzet.

Een bijzonder hartelijk welkom aan:
-De Commissaris van de Koning in de provincie Overijssel,
-de huidige juryleden én de nieuwe juryleden voor 2028,
-de eerdere drie winnaars van de mr. J.W. Racerprijs,
-het bestuur en leden van De Groote Sociëteit,
-het bestuur van de stichting mr. J.W. Racerprijs,
-het bestuur stichting Twentsche Courant,
sponsor bronzen sculpture J.W. Racer,
-alle genodigden en natuurlijk -last but not least-
onze prijswinnaar van 2025, Guus Goorhuis en familie!

Elke drie jaar wordt deze prestigieuze prijs toegekend aan iemand die zich op bijzondere wijze heeft ingezet als historicus, jurist, of op maatschappelijk en politiek terrein en die iets wezenlijks heeft betekend voor Twente.
Voor het eerst in 2016 toegekend aan Matthijs Wanrooij, in 2019 aan John van Zuidam, in 2022 aan Jan ten Hove.
... En vandaag voor de vierde keer aan de nieuwe laureaat,

Alle aanwezigen.

Vandaag eren we niet alleen een bijzondere prestatie, maar ook een bijzondere naam mr. Jan Willem Racer

Hij was een man met visie en overtuiging.
Een verdediger van historisch waardevolle documenten,
en een waakhond van democratische rechten.
Een advocaat én patriot met een diep gevoel voor rechtvaardigheid, en voor het Twentse verleden dat hij met zorg bewaarde.

De geest van Jan Willem Racer klinkt nog altijd door in deze prijs. Want deze prijs gaat niet alleen over erkenning, maar ook over verbinding, tussen verleden en heden, tussen recht en cultuur, tussen mensen die, ieder op hun manier, het goede willen doen voor hun gemeenschap.

En vandaag vieren we die verbinding. We eren iemand die, net als Racer, laat zien wat het betekent om met kennis, overtuiging en toewijding het verschil te maken.

Maar eerst geef ik gaarne het woord aan de voorzitter van De Groote Sociëteit, Frans Backhuijs.

Jan Weierink,
voorzitter stichting mr. J.W. Racerprijs

Dames en heren,

Graag wil ik u als voorzitter van de Vereniging De Groote Sociëteit meenemen naar het jaar 1897. In dat jaar vonden er verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats. Een van de kandidaten was Henry Hubert Kol uit Enschede, lid van de SDAP en een van de oprichters van die partij. Hij kon in Oldenzaal nergens een lokaal huren om een verkiezingstoespraak te houden. Er was toen in Oldenzaal al een voorganger van onze Sociëteit, die ook Groote Sociëteit heette. Het bestuur van die vereniging vond het ongastvrij dat de heer Kol geen ruimte kon huren om te spreken en stelde het toenmalig sociëteitsgebouw op de hoek van de Gasthuisstraat en de Steenstraat beschikbaar. Dat leidde tot zoveel commotie in die vereniging dat er een abrupt einde kwam aan het bestaan.

In hetzelfde jaar heeft een deel van de leden besloten een nieuwe vereniging op te richten, met dezelfde naam. Omdat men ook een nieuw sociëteitsgebouw nodig had, het werd het Racer-huis aan de Marktstraat aangekocht. Het huis waar mr. J.W. Racer zich in 1768 vestigde als advocaat. En zo is de verbinding van de Vereniging de Groote Sociëteit met Jan Willem Racer ontstaan. Over Jan Willem Racer wil ik hier één opmerking maken. Hij was patriot, aanhanger van de politieke stroming gebaseerd op de idealen van de verlichting en vocht voor verbetering van de democratie. Heel anders dan degene die zich nu patriot noemen, die verdienen eerder de naam van nationalist, vaak met minder democratische neigingen. Geheel anders dan Jan Willem Racer.

Mr. Jan Willem Racer was en is in de ogen van de leden van de Groote Sociëteit van groot belang voor de historie van Oldenzaal, Twente en Overijssel.

Om te voorkomen dat hij in de vergetelheid raakte is in 2010 door een aantal leden van onze sociëteit het initiatief genomen om een beeld van Racer aan Oldenzaal te schenken.

Het beeld wordt gemaakt door de kunstenaar Eric Claus. Op 29 april 2011 wordt de sculptuur onthult door toenmalig Commissaris van de Koningin, mevrouw Bijleveld. Het staat op de hoek van de Marktstraat en de Paradijsstraat, in de nabijheid van het J.W. Racerhuis.

In het boek 125 jaar Groote Sociëteit staat over van de onthulling van het standbeeld onder ander het volgende: "Vervolgens sprak de burgemeester zijn waardering uit voor het initiatief om Jan Willem Racer op een voetstuk te plaatsen en dat we de democratie blijvend moeten ontwikkelen. De burgemeester stelt voor dat de Stichting J.W. Racer een prijs in het leven roept voor nieuwe initiatieven." Dit was enkele dagen voor mijn afscheid als burgemeester van Oldenzaal. Deze suggestie is door een aantal leden van de Groote Sociëteit opgepakt en uitgewerkt. Op deze plaats dank aan allen die daar een bijdrage aan geleverd hebben.

Het is zeer te waarderen dat mr. Jan Willem Racer en zijn gedachtegoed op deze wijze geëerd worden. Oldenzaal en Twente mogen daar trots op zijn. Ik vind het eervol dat ik op deze plaats, ruim 14 jaar later, in de hoedanigheid van voorzitter van de Vereniging de Groote Sociëteit u mag toespreken ter gelegenheid van de uitreiking van de 4de J.W. Racerprijs.

Ik wens u een aangename en interessante middag en hoop u straks na afloop te ontmoeten in het J.W. Racerhuis.

F.T.J.M. (Frans) Backhuijs

- Geachte Commissaris van de Koning
- Geacht Bestuur van de Stichting mr. J.W. Racerprijs
- Geacht Bestuur van de Vereniging
De Groote Sociëteit Oldenzaal
- Geachte jury
- Leden van de Groote Sociëteit
- Genodigden.

Het is een genoegen hier te mogen spreken bij de uitreiking van een prijs die is vernoemd naar een man van statuur die 250 jaar geleden leefde, terwijl ik me realiseer dat wij in een tijd leven met laptops en iPads vol strategische visies, stapels beleidsevaluaties, en inboxen waarin de urgentie vaak groter is dan de inhoud.

Wij zijn, als we eerlijk zijn, kinderen van onze tijd:
Wij vergaderen over transparantie, achter gesloten deuren.

Wij zoeken naar draagvlak, maar liefst zonder weerstand.
En wij willen wendbaar zijn, maar dan wel binnen de vastgestelde kaders van het beleidsplan 2025–2029.

In dat licht is het bijna ontroerend dat we vandaag een prijs uitreiken aan iemand die zich *niét* schuilhoudt achter proces, positie of protocollen, maar iets heeft gedaan wat zowel zeldzaam als onverwoestbaar is: **handelen naar overtuiging.**

Jan Willem Racer een man uit de 18e eeuw, zonder e-mail, zonder beleidsnotities, zelfs zonder LinkedIn-profiel en toch zou menig hedendaags bestuurder zich moeten meten aan zijn scherpte, zijn integriteit en zijn vasthoudendheid.

Stel u voor:

het is halverwege de 18e eeuw. In Oldenzaal liggen de straten nog in karrensporen, het stadsbestuur vergadert in een kleine raadszaal met dikke muren, en de juridische infrastructuur bestaat uit perkament, zegellak, en veel geduld. In die wereld, waarin het burgerlijk recht nog niet is gecodificeerd, waarin privileges vaak belangrijker zijn dan principes, en waarin de afstand tussen arm en invloedrijk nagenoeg onoverbrugbaar lijkt, verschijnt een figuur die we vandaag eren: **Jan Willem Racer.**

Een man die advocaat was, rechtsgeleerde en bovendien enige tijd burgemeester van Oldenzaal. Geen machthebber uit eigenbelang, maar een bestuurder die zich opmerkelijk voor zijn tijd richtte op rechtsbescherming van de kwetsbaren.

Zijn verdienste?

Dat hij moreel gezag wist te combineren met bestuurlijke bekwaamheid. Hij gebruikte het recht niet als instrument van bevestiging, maar als middel tot correctie.

Het is verleidelijk om zijn wereld als pre-modern weg te zetten, daarin zouden we onszelf tekortdoen. Want hoe anders is de wereld van nu, als het gaat om fundamentele vragen?

We hebben vandaag geavanceerde bestuursvormen, een fijnmazig juridisch systeem en algoritmes die beleid helpen vormgeven, maar worstelen nog steeds met die ene vraag:

Hoe combineren we rechtmatigheid met rechtvaardigheid?

De omstandigheden zijn veranderd, de morele opgave is gebleven.

Het publieke bestuur van vandaag bevindt zich in een omgeving van digitale transparantie, snel circulerende oordelen en een groeiende roep om 'effectiviteit'. In dat krachtenveld raakt de ethiek soms losgezongen van de praktijk. Bestuurlijke besluitvorming krijgt haast, terwijl integriteit tijd nodig heeft. Tegen die achtergrond is het goed, nee, noodzakelijk om personen als Racer te herinneren. Niet om ze op een voetstuk te zetten, maar om ze als toetssteen te gebruiken.

Wat hedendaagse bestuurders en beleidsmakers van Racer kunnen leren, is dat onafhankelijkheid een deugd is die je moet cultiveren. Racer stond bekend als iemand die zich niet liet meeslepen door belangen, maar vasthield aan beginselen ook als dat niet populair was. Hij gaf juridisch advies aan wie geen toegang had tot formele macht. Hij deed recht in omstandigheden waarin recht zelden vanzelf sprak. En hij toonde dat bestuurlijke verantwoordelijkheid niet eindigt bij het volgen van regels, maar pas begint bij het moreel wegen van hun toepassing.

In een tijd waarin de verleiding groot is om besluiten te legitimeren via spreadsheet en deadline, herinnerd Racer ons eraan dat de legitimiteit van bestuur begint bij het geweten. Dat recht niet enkel technisch moet kloppen, maar ook moreel moet beklijven. En dat je, in de woorden van de Duits- Amerikaanse filosofe Hannah Arendt, "verantwoordelijkheid draagt, zelfs als je alleen toekijkt."

De Jan Willem Racerprijs is bedoeld voor iemand die juist dit inzicht in praktijk brengt. Iemand die bestuur en maatschappelijke betrokkenheid niet beschouwt als een carrière, maar als een ambacht. Die de ruimte opzoekt tussen regels en werkelijkheid. En die daarin, net als Racer, een rechte rug combineert met een open vizier.

De keuze van de jury is in de geest van Racer. Niet omdat de persoon in kwestie hetzelfde pad heeft bewandeld, maar omdat hij de essentie van publiek dienstbetoon heeft geraakt: trouw blijven aan het recht, én oog houden voor de mens.

Misschien past het, op een bijeenkomst als deze, om af te sluiten met een kort citaat. Niet van Jan Willem Racer zelf, maar van de Franse denker Montesquieu:
"Het recht is niet alleen wat geschreven staat, maar wat gewogen wordt met verstand en geweten."

*Laten we die wijsheid blijven meenemen in het bestuur van vandaag.
Dank u wel.*

*P.G. (Patrick) Welman
Burgemeester van Oldenzaal*

JURYRAPPORT MR. J.W. RACERPRIJS 2025

Het bestuur van de stichting Stichting mr. J.W. Racerprijs te Oldenzaal heeft een jury benoemd, bestaande uit de hieronder genoemden. Deze jury heeft beslist wie op 13 november 2025 in aanmerking komt voor de mr. J.W. Racerprijs.

Deze mr. J.W. Racerprijs wordt dan voor de vierde maal uitgereikt (eerder in 2016, 2019 en 2022).

De beslissing van de jury is genomen overeenkomstig het huidige juryreglement met de daarin vervatte criteria op basis waarvan de winnaar kon worden vastgesteld.

Die criteria luiden:

“De mr. J.W. Racerprijs wordt toegekend aan een persoon of instantie die:

- zich verdienstelijk heeft gemaakt voor Twente;
- zich verdienstelijk heeft gemaakt op die gebieden waarop Jan Willem Racer zich in zijn tijd verdienstelijk heeft gemaakt, dat wil zeggen:
 - a. op juridisch gebied (Jan Willem Racer was advocaat);
 - b. op rechtshistorisch gebied (Jan Willem Racer was rechtshistoricus);
 - c. op cultureel en/of cultuurhistorisch gebied;
 - d. op maatschappelijk en/of politiek-bestuurlijk gebied (Racer was burgemeester van Oldenzaal en Twents patriot, en – eventueel –
 - e. op (meer algemeen) historisch of bijvoorbeeld archeologisch gebied;
- bij voorkeur, maar niet per se, een waardevolle, vernieuwende, wetenschappelijk verantwoorde publicatie, een monografie, dan wel een artikel in een gerenommeerd tijdschrift of jaarboek, heeft uitgegeven (laten uitgeven).”

Van de aanvankelijk twaalf en later veertien genomineerde, respectievelijk voorgedragen kandidaten voor de mr. J.W. Racerprijs 2025 vielen naar de mening van de jury, getuigd op de voornoemde criteria, al vlug een fors aantal kandidaten af. Ten aanzien van de overgebleven drie kandidaten heeft de jury uiteindelijk maar liefst driemaal vergaderd. Na twee vergaderingen werd het voor de jury duidelijk, dat het om een nek-aan-nek-race zou gaan tussen twee favoriete kandidaten.

De derde en laatste vergadering werd dan ook gebruikt om de twee overgebleven kandidaten te wegen op een goudschaaltje. In deze derde en laatste vergadering viel aldus de beslissing: niet alleen het werk van de winnaar, maar ook diens persoon, zijn bekendheid bij – in het bijzonder – het Oldenzaalse publiek en de te verwachten uitstraling van persoon en werk gaven de doorslag. Uiteindelijk heeft de jury unaniem beslist, dat de mr. J.W. Racerprijs 2025 wordt toegekend aan:

De heer Guus Goorhuis (Denekamp 1954).

Guus Goorhuis is eigenlijk zijn hele leven al bezig met onderzoek naar, en promotie van, de Twentse cultuur, geschiedenis en taal. Guus hield vele lezingen over allerlei, uiteenlopende onderwerpen en hij publiceerde, al dan niet tezamen met anderen, over o.a. de Bentheimer, Nedersaksische boekdrukker en dichter Carl van der Linde (1861-1930), de havezate Singraven, de Sint-Plechelmusbasiliek hier in Oldenzaal, enzovoort.

Hij is al vanaf zijn prilste jeugd organist, eerst in zijn geboorteplaats Denekamp, daarna bijna veertig jaar hier in Oldenzaal, en hij was 25 jaar dirigent hier ter stede, vooral bij de uitvoering van gregoriaanse koormuziek.

Guus is betrokken, en is betrokken geweest, bij diverse Twentse initiatieven en organisaties, en hij was tot voor kort redactievoorzitter van het voor dit gewest zo belangrijke Jaarboek Twente.

Al deze bovengenoemde activiteiten over een periode van vele decennia vormden de aanleiding om de heer Guus Goorhuis voor de mr. J.W. Racerprijs 2025 te kandideren. Men kan gerust spreken van een 'oeuvre-prijs' voor Guus' grote inzet en vele werken in de afgelopen halve eeuw.

De jury is ervan overtuigd, dat zij met hem een terechte winnaar van de mr. J.W. Racerprijs 2025 voordraagt.

De jury van de mr. J.W. Racerprijs 2025:
prof. mr. Sebastiaan Roes, voorzitter
mr. Bart Riteco, secretaris
mr. René Rorink
drs. Matthijs Wanrooij
jhr. drs. Wolter van Coeverden

Dank Jan Weierink voor je introductie.

Wat een mooie en waardevolle verhalen hebben we al mogen horen. Ben diep onder de indruk van de nalatenschap van Jan Willem Racer en vooral hoe actueel die heden ten dage nog is. In de eerste plaats is het eer en genoeg om vandaag J.W. Racerprijs te mogen uitreiken aan de heer Guus Goorhuis. Een prijs die niet alleen talent en inzet erkent. Maar ook de geest viert van een man die zijn jd ver vooruit was. Jan Willem Racer was niet zomaar een advocaat of rechtsgeleerde uit Twente. Hij was een denker, een verbinder, een man met een scherp verstand én een diep rechtvaardigheidsgevoel.

Het verzoek van de stichting om tijdens deze feestelijke bijeenkomst mijn licht te laten schijnen over het belang van Racer voor onze democratie en de Twentenaren in het huidige tijdsgewricht heeft mij wel aan het denken gezet. Want zijn werk en gedachtegoed raakte niet alleen de rechtszaal. Maar ook het dagelijks leven van de mensen in Ootmarsum en Oldenzaal. In zijn tijd was hij een baken van kennis én karakter. Een man die met zijn voeten in de Twentse klei stond. Maar met zijn hoofd en hart bij de grote ideeën van zijn eeuw.

Want Racer was, zoals we weten, een patriot. Dat betekende in zijn tijd kritisch durven denken. Ook tegenover de macht. Hij stond tegenover de Oranjegezinden in de Republiek der Nederlanden. Niet uit rebellie. Maar uit overtuiging. Hij geloofde in vrijheid, gelijkheid en redelijkheid. De idealen van de Verlichting die de mens uitnodigden om zélf te denken. Om te vertrouwen op verstand en dialoog. Om te bouwen aan een rechtvaardige samenleving waarin ieder mens telt.

Als we daar vandaag bij stilstaan. Zien we hoe actueel die denkbeelden nog aljd zijn. Want ook in onze tijd wordt het debat harder, de polarisatie scherper.

En het vertrouwen in overheid en instituties brozer. Juist dan is het goed om te herinneren aan mensen als Jan Willem Racer. Die ons leert dat de kracht van democratie niet ligt in de schreeuw, maar in het luisteren. Niet in het gelijk van de meerderheid. Maar in de redelijkheid van het gesprek. Met aandacht en zorg voor de minderheid.

De J.W. Racerprijs is daarom niet alleen een eerbetoon aan een groot jurist en rechtsgeleerde. Maar ook een uitnodiging om in zijn geest te blijven denken en handelen. Om de democratische rechtstaat te koesteren. Niet als iets vanzelfsprekends. Maar als iets wat dagelijks onderhoud vraagt. En om telkens opnieuw te zoeken naar balans: tussen vrijheid en verantwoordelijkheid. Tussen individu en gemeenschap. Tussen tradie en vooruitgang.

Vandaag vieren we die geest van redelijkheid, rechtvaardigheid en vooruitgang. En we doen dat hier. In het hart van Twente. Waar de geschiedenis voelbaar is in de taal. De gebruiken. En de verbondenheid tussen mensen. Of, om het in goed Twents te zeggen: **“’t Gaat niet um wie’j bunt, maor um wat wie’j samen doet.”** Die redelijkheid, die Twentse nuchterheid. Dat is iets wat we nu goed kunnen gebruiken.

Met dit bruggetje maak ik dan de mooie overstap naar laureaat Guus Goorhuis. Ik ga het hele juryrapport niet nog eens voorlezen. Maar zijn decennialange onderzoek naar en promotie van de Twentse cultuur, geschiedenis en taal sluit eigenlijk naadloos bij het gedachtengoed van J.W. Racer. Je eigen identiteit, taal, tradities en cultuur moet je koesteren en in ere houden.

Wellicht dat daarom juist mensen uit Twente zoveel verbondenheid met elkaar voelen. Dat noemen we **Noaberschap!** Hou dat Twentse DNA vast zou ik zeggen.

Dat is heel waardevol! Voor mij is het dan ook een grote eer om als Commissaris van de Koning van de provincie Overijssel de J.W. Racerprijs uit te reiken aan Guus Goorhuis.

Van harte gefeliciteerd met de J.W. Racerprijs. U treedt in de geest van een groot denker. En u bewijst dat de Twentse redelijkheid en nuchterheid met zijn eigen cultuur, tradie, gebruiken en taal nog altijd toekomst hebben. Mag ik nu een groot en overweldigend applaus voor Guus Goorhuis.

Ir. A.P. (Andries) Heidema
Commissaris van de Koning, Overijssel

Geachte commissaris,
burgemeester,
bestuur stichting mr. J.W. Racerprijs,
leden en bestuur Vereniging De Groote Sociëteit Oldenzaal,
leden van de jury mr. J.W. Racerprijs,
dames en heren,

De meester Jan Willem Racerprijs... Toen de voorzitter van de stichting met deze naam. Jan Weierink, me enige tijd geleden liet weten dat de jury besloten had om mij voor te dragen voor deze prijs...

Ik moet u bekennen dat ik sprakeloos raakte, naar woorden moest zoeken, om iets waar ik nooit rekening mee had gehouden toch voor waar te houden en – uiteraard – ook in dank aan te nemen.

Dat laatste doe ik nu opnieuw, zij het wat minder sprakeloos, en te midden van dit vererende gezelschap, onder wie de eerdere laureaten Matthijs Wanrooij, John van Zuidam en Jan ten Hove. Het is een uitzonderlijk voorrecht om deze prijs, vernoemd naar de illustere persoonlijkheid Jan Willem Racer, te mogen ontvangen. Mijn grote dank daarvoor.

In die dank wil ik ook mijn vrouw Nardy betrekken:

alles wat ik onderzoek en publiceer, bespreek ik met haar, zij is al jarenlang mijn eerste, kritische recensent.

Uw aller aanwezigheid maakt mij extra bescheiden, want wie ben ik om van deze bijzondere ceremonie vanmiddag het middelpunt te mogen zijn?

In zekere zin is voor mij Jan Willem Racer vandaag zelf het middelpunt, tegelijkertijd al heel lang een van mijn inspiratiebronnen voor de geschiedenis en cultuur van onze regio.

Zo bracht die inspiratie mij enkele decennia geleden in contact met geestverwanten, uitmondend in projecten die ook buiten Twente aandacht trokken en die ik nu – voor het eerst in groter gezelschap – graag wil noemen.

Het project middeleeuws Plechelmusofficie, ondernomen met de Utrechtse musicologe Ike de Loos die ik in het gregoriaanse circuit had leren kennen. Onze reconstructie, uitgegeven in boekvormen op CD, werd door de Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis gekenschetst als een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse muziekgeschiedenis.

Plechelmusofficie, wat is dat eigenlijk?

Kortgezegd: zesentwintig middeleeuwse gregoriaanse gezangen, samengesteld voor het feest van de heilige Plechelmus, sinds de endeeuw kerk- en stadspatroon van Oldenzaal. Dit is er één van:

Dan is er het project editie middeleeuws memorieboek van het Plechelmuskapittel, samen ondernomen met professor Gerard Bartelink. Onze interneteditie werd na het gereedkomen ervan complimenteaus besproken door het Medieval Memoria Research Projectteam van de Universiteit Utrecht en vervolgens aan hun online-dossier gekoppeld. U vindt het op plechelmusbasiliek.nl

Een recenter initiatief, ik wil het toch even noemen, betreft het Bernink-archief van museum Natura Docet. Vorig jaar hebben we dat als onvervangbaar Twents erfgoed voor Twente weten te behouden. Het gaat dus niet naar Zwolle. Na zorgvuldig overleg met Hedwig Groothuis, weduwe van Willem Groothuis die het archief samenstelde, met Jana Simmelink namens het museum, en met burgemeester John Joosten van de gemeente Dinkelland, is het Bernink-archief nu definitief onder gebracht en te raadplegen in het gemeentelijk archief in Denekamp.

Inspiratiebron Jan Willem Racer dus, ook als historicus.

Ik kwam hem als vanzelf, en opnieuw tegen ijdens mijn recente onderzoek naar de stedelijke ontwikkeling van middeleeuws Oldenzaal. In zijn acht-delige Overijsselse Gedenkstukken bracht Racer vele Overijsselse, dus ook Twentse archivalia bijeen die hij transcribeerde, soms vertaalde. Hij analyseerde en becommentarieerde ze uiterst scherpzinnig. Racers werk is onmisbaar voor de onderzoeker van nu. En tussendoor noteert hij soms fraaie opmerkingen, zoals deze over 'de geschiedschrijver':

"Wanneer een Geschiedschrijver meer oordeelt dan verhaalt; en wanneer daar benevens blijkt, dat er meer omstandigheden van het geval geweest zijn dan hij te kennen geeft, of mogelijk dan hij ook geweten heeft, als dan verdient hij in dat geval geen ongetwijfeld geloof."

Er is voor mij nog een tweede Racer: de jurist uit het tijdperk van de Verlichting, die het van het grootste belang achtte, dat zijn niet of nauwelijks geschoolde tijdgenoten geëmancipeerde en goed geïnformeerde burgers zouden worden. Uit zijn ingezonden brief in "Blaadje zonder Otel, voor burger en boer in Overijssel", van 15 december 1785 citeer ik:

"Ondertussen zal niemand in twijfel trekken, van hoeveel gewicht het zoude zijn den schamelen Burger en eenvoudigen Landman ook mede te verlichten, meerdere kundigheden bij te brengen en hen voornamelijk aangaande de Gesteldheid en Regeringsvorm van het Land dat zij bewonen, grondiger te onderrichten. "

Ik zie een derde Racer: de actievoerder, de man die de daad bij het woord voegt, zo nodig zelfs gewapenderhand. Zijn kleinzoon beschrijft in 1886 zo'n actie van honderd jaar eerder, hem verteld door zijn vader die getuige was: "Bij de organisatie der patriottische burgerkorpsen, die in het land werden opgericht, werd Racer kolonel over het Oldenzaalse korps. Op 31 augustus 1786 werd hij opgeroepen om met zijn Oldenzaalse schutters de stadjes Hattem en Elburg die in orangistische handen dreigden te vallen, met militair optreden te hulp te komen.

De volgende dag zou de afmars zijn van de Oldenzaalse schutters. Het korps verzamelde zich op de markt en marcheerde richting Deurningerpoort. Daar stonden vrouwen en meisjes die nog afscheid wilden nemen van hun geliefde. Sommigen van hen hadden jeneverflessen bij zich, waaruit geschonken werd. Tegelijkertijd liet men kolonel Racer die voorop marcheerde en hier niets van bemerkte, alléén de poort uit marcheren. Toen kapitein Palthe dit zag, greep hij onmiddellijk een vrouw de jeneverfles uit haar hand, gooide de fles stuk tegen de poort, trok zijn degen en riep bars: 'Voorwaarts!' Dit deed de schutters tot hun plicht terugkeren en ze marcheerden hun kolonel achterna. Met zijn korps marcheerde Racer tot herberg de Rinkelaar bij Holten. Daar vernamen ze dat ze inmiddels te laat waren voor Hattem en Elburg, verdergaan was zinloos. De officieren onthaalden de schutters vervolgens op stokvis, waarna de terugtocht kon beginnen. Een dag later hoorde men in Oldenzaal de grote trom: het burgerkorps, omkranst met eikenloof, marcheerde de stad weer binnen."

De vierde Racer die ik zie, is de advocaat die in 1816, op 80-jarige leeftijd, een pleidooi houdt voor de rechten van Jan Schreur, een eenvoudige kotter of keuterboer uit Volthe zonder stemrecht in de marke. Een pleidooi, gericht tegen de lokale grootgrondbezitter. Racer publiceert zijn betoog, het wordt zijn laatste boek, ik citeer uit de inleiding:

“De stoffe van dit Stukjen vervat merkwaardigheden, die de oudheid en het regt betreffen. Ik hoop dat ik daardoor eenig nut zal doen, en het regt en bezit mijner geringe natuurgenoeten tegen den vermogenden ten toon gespreid zal hebben. Hiermede neem ik, na eene zeven en vijftig jarige oefening der gerigts Praktijk, en tachtig jarigen leeftijd, afscheid; en sluite met den wensch der Nederlanders: Lang leev' onze Koning van een bloeiend Vaderland, Waar regt en deugd en trouw gepaard gaan hand aan hand ! “

Is er nog een vijfde Racer? De volgens sommige auteurs onbuigzame Jan Willem, vol eigendunk? Deze kwalificaties komen wat mij betreft voorrekening van die auteurs. Wel concludeer ik uit alles wat ik gelezen heb, dat Jan Willem wist wat hij waard was, wat zijn talenten waren, én dat hij in voorkomende gevallen niet aarzelde om zijn directe omgeving dat te laten weten. Cor Trompetter schrijft in zijn recente Geschiedenis van Twente: “**Racer stak qua kennis en intellect ver boven zijn Twentse streekgenoten uit.**” Ik vermoed dat dit voor sommige, intellectueel minder geëquipeerde Twentse jeudgenoten van Racer bijgelegenheid enige frictie en rancune veroorzaakt kan hebben, met alle gevolgen voor de geschiedschrijving daarna. Jan Willem mag ik misschien niet zomaar vergelijken met zijn tijdgenoot Wolfgang Amadeus. Maar toch doe ik het, heel even maar. Van Wolfgang Amadeus Mozart zijn vele brieven bewaard. Die laten zien dat ook het genie Mozart heel goed wist wat hij waard was, wat zijn talenten waren. En als hij werd geconfronteerd met matig getalenteerden, liet ook hij dat weten.

En dan heb ik toch nog een zesde Racer in gedachten: de voor mij deels nog onbekende Jan Willem. want na het lezen van weer een artikel over hem mis ik nog steeds een samenhangend totaalbeeld van deze boeiende, inspirerende persoonlijkheid. Want wat weten we over de Jan Willem die al heel vroeg zijn beide ouders kwijtraakte? Die na de Latijnseschool in Oldenzaal rechten ging studeren in Groningen, advocaat werd,

van lieverlede in Twents, Overijssels en landelijk patriotisch vaarwater terecht kwam, ook bestuurder werd. Wat weten we anno 2025 van zijn denken en doen—een tachtigjarig leven lang? Ja, je kunt inderdaad interessante artikelen over hem lezen, soms een paragraaf in een boek, maar tot dusver heeft nog niemand een monografie, ik noem het liever dissertatie, over Racer geschreven. Er is één doctoraalscriptie, in 1986 omgewerkt tot artikel voor de Overijsselse Historische Bijdragen. En Matthijs Wanrooij publiceerde in 2016 een scherpzinnige analyse van de correspondentie van Racer met de befaamde patriot Joan Derk van der Cappellen.

Jan Willem was invloedrijk, in Twente en daarbuiten, dat staat vast. Maar in recente biografieën over de patriot Joan Derk van der Cappellen die toch het een en ander aan Racer te danken had, zie ik dat nauwelijks terug. De betekenis van Jan Willem komt daardoor onvoldoende tot zijn recht: hij lijkt meer dan eens veroordeeld tot de coulissen van onze regionale en nationale geschiedschrijving.

Zoals ook de geschiedschrijving van Twente zelf vaak niet verder lijkt te komen dan die coulissen. Ik denk bijvoorbeeld aan de Enschedese vuurwerkramp, aan de april-mei-staking van 1943. Komt dat omdat onze Universiteit Twente geen letterenfaculteit heeft, dus geen historici opleidt?

Tussen 2007 en 2024 – mijn jaren als voorzitter en eindredacteur van de redactie **Jaarboek Twente**, een prachtige tijd was dit een terugkerend thema in onze discussies over het fenomeen Twente. Voor ons als redactie was het een extra aansporing om elk jaar weer een inhoudelijk sterk Jaarboek Twente samen te stellen, dat zowel in als ook buiten Twente lezenswaardig zou moeten zijn. Jaarboek Twente is inmiddels al vijfenzeventig jaar een belangrijk en onmisbaar podium voor auteurs over Twente en aangrenzende Duitse regio's als de Grafschaft Bentheim en Westfalen.

Het was een voorrecht om zeventien jaargangen deel uitgemaakt te hebben van de dynamiek binnen de trias redactie, uitgever en inhoud- vormgeving van Jaarboek Twente, dat nu, vanmiddag, ook omgeven wordt door de bronzen aura van Jan Willem Racer. De vijfenzestigste jaargang is twee weken geleden gepresenteerd, ik weet wel zeker dat u al een exemplaar hebt aangeschaft. **Zo niet:** de uitgever is hier in ons midden. Cultuur is niet vrijblijvend, moet wel gekocht worden om in stand te blijven.

Die Racer-dissertae, dames en heren, moet er dus gewoon komen. Dat zou ik bij dezen graag vastgelegd willen hebben; misschien is er een secretaris in de zaal? Als ik zo rondkijk in dit illustere gezelschap, hier vanmiddag bijeen, dan zou ik zeggen minstens één van u, vrouw, man, kan zomaar een potentiële auteur zijn of een collega of oud-student aanzetten tot onderzoek voor die noodzakelijke dissertatie over Jan Willem Racer. Pas daarna mag u wat mij betreft gaan denken over “Racer, de Musical”, “Racer Muziektheater” of “Racer The Movie”, want als je Jan Willem wilt laten zingen en acteren, moet je wel eerst de bronnen en de context bestuderen. Een nieuwe Twentse mythe is zo gecreëerd: de huidige theatralisering van ons wereldbeeld staat daar wel garant voor.

Tot slot: als goed protestant, ook religieus tolerant, zal Jan Willem als ouderling van de kerkenraad der Protestantse gemeente Oldenzaal tot zondag 30 december 1809 wekelijks Nederlandstalige psalmen hebben gezongen. **Waar?** In de oude kerk van Plechelmus, dezelfde ruimte waar tot de reformatie eeuwenlang dagelijks gregoriaans klonk.

Welnu. Nadat ik in 2003 de gregoriaanse gezangen van kerk- en stadspatroon Plechelmus uit middeleeuwse handschriften had getranscribeerd en met een notatie programma vast gelegd om met ons koor in te studeren, was het opnieuw uitvoeren ervan, na vier eeuwen liturgische stilte, voor mezelf een historische sensatie van de eerste orde.

Een van de mooiste projecten die ik ooit heb mogen ondernemen: van perkament naar gezang, in diezelfde oude kerk van Plechelmus. Jan Willem Racer zou discreet, maar goedkeurend geknikt hebben – hoop ik.

G. (Guus) Goorhuis
13 november 2025

SLOTWOORD

Dames en heren,
Wat een prachtig moment --- en wat een waardige bekroning van inzet en betrokkenheid. Namens het bestuur en de jury feliciteer ik Guus Goorhuis nogmaals van harte met deze eervolle onderscheiding.

De mr. J.W. Racerprijs herinnert ons eraan hoe belangrijk het is dat mensen zich blijven inzetten voor recht, geschiedenis, samenleving en democratie – waarden die Twente groot maken. Mr. Jan Willem Racer – advocaat, burgemeester én patriot in Twente en Oldenzaal – gaf als patriot grote accenten aan het behoud van de democratie. Zijn overtuiging was ook dat een samenleving alleen sterk blijft wanneer zij haar democratiesche waarden koestert en verdedigt.

In 2024 zijn er twee succesvolle referaten gehouden - met als referent Dick Berlijn en als co-referent Willeke Slingerland – over de centrale drijfveer van Racer, de **Weerbare Democratie**. Het bestuur van de mr. J.W. Racerprijs zal de komende jaren dit onderwerp meer accentueren.

Volgend jaar, op 15 april, zal de stichting mr. J.W. Racerlezing opnieuw stilstaan bij die drijfveer --- met als doel het denken over democratie, rechtsstatelijkheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid te blijven stimuleren, juist in deze roerige wereld. **Want onze democratie staat wereldwijd onder druk.** Zij is geen vanzelfsprekendheid, maar vraagt om voortdurende zorg, versterking en bescherming. Landelijk heeft dit onderwerp ook aandacht getrokken.

Het is dan ook bijzonder dat tijdens die gelegenheid volgend jaar de huidige Minister-President, de heer **Dick Schoof**, naar Oldenzaal komt om zijn referaat te houden over de Weerbare Democratie.

Hoe ervaart hij de weerbare democratie heden ten dage en hoe ervaart of heeft hij als Minister-President het functioneren van de weerbare democratie in zijn kabinetsperiode ervaren?

Jan Willem Racer zou graag hebben deelgenomen aan de dan ongetwijfeld interessante discussie over één van zijn volle drijfveren. Nu genoeg over Jan Willem Racer en laten we nu de schijnwerper weer richten op Guus Goorhuis.

Dames en heren,
Laten we het bijzondere moment van vanmiddag de uitreiking van de Mr. J.W. Racerprijs 2025 aan de laureaat Guus Goorhuis samen vieren, in de geest van Jan Willem Racer met waardering, verbondenheid en een blik op de toekomst.

Dank de huidige juryleden, mr. Bart Riteco, mr. René Rorink, Jhr. drs. Wolter van Coeverden en Matthijs Wanrooij, onder voorzitterschap van Prof. mr. Sebastiaan Roes, voor hun inzet afgelopen jaren om te komen tot een waardige voordracht.

Wens de nieuwe juryleden, drs. Ank Bijleveld-Schouten, drs. Peter den Oudsten, Jhr. drs. Wolter van Coeverden, mr. Henk Kienhuis en ambtelijk secretaris mr. Wouter Ates, onder voorzitterschap van dr. mr. Frans Jozef van der Vaart, veel succes en wijsheid met de nieuwe voordracht 2028.

Veel dank aan alle inleiders voor hun bijdrage aan het welslagen van deze middag. Niet te vergeten dirigent en leden van het Groot Sociëteitskoor en het Culina Kwartet voor hun vocale bijdrage met liederen uit de tijd van Jan Willem Racer! Dank.

Tot slot,

Nog veel dank aan de vertegenwoordigers van de stichting Twentsche Courant, sponsor van de prachtige bronzen sculpture van mr. J.W. Racer. Hulde!

Ik nodig u nu van harte uit om straks in het J.W. Racerhuis het glas te heffen op de prijswinnaar en op de kracht van betrokken mensen die zich blijven inzetten voor onze historie, democratie en maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Dank u wel en tot 2028!

J. Weierink

Voorzitter stichting mr. J.W. Racerprijs

